

บทที่ 7

สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิงชายในมิติเรื่องประเวณี ในพื้นที่ของกฎหมาย 2 ฉบับ คือ กฎหมายมั่งราชศาสตร์ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องของกฎหมายครอบครัว จากกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ และเป็นการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ประเด็นปัญหาของการศึกษามาจากสมมุติฐานที่ว่ากฎหมายมีคติทางเพศ ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ ซึ่งกฎหมายก็คือวาทกรรม (Discourse) ของรัฐที่สร้างอำนาจให้กับคนกลุ่มหนึ่งจนทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ แล้วผู้ที่สร้างวาทกรรมนี้ก็คือผู้ชาย จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่กฎหมายจะเต็มไปด้วยอคติทางเพศ และภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศในพื้นที่ของกฎหมาย

การศึกษาจากกฎหมายทั้ง 2 ฉบับก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นพลวัตทางกฎหมาย ซึ่งแม้จะมีมิติเรื่องเวลา สภาพสังคมเศรษฐกิจที่แตกต่างกันแต่มีความเหมือนกันคือความมีอคติทางเพศ

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือแนวคิดสตรีนิยม แนวคิดสตรีนิยมนี้เป็นแนวคิดที่รื้อสร้างความคิดความเชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงในอดีตออกมาตีแผ่ แล้วทำให้เห็นว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ถูกต้องในเมื่อผู้หญิงก็เป็นคนเช่นเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงต้องถูกกดขี่บังคับต่าง ๆ นานาจากเพศชาย การกดขี่บังคับเหล่านั้นได้แก่ ความไม่เท่าเทียมกันในแง่ต่าง ๆ ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ผู้ชายเป็นช่างทำหน้า ผู้หญิงเป็นช่างทำหลัง ผู้หญิงจะออกมาทำงานนอกบ้านและเก่งเกินหน้าเกินตาผู้ชายไม่ได้สตรีนิยมได้หยิบเอาประเด็นนี้ขึ้นมาตีแผ่ แล้วแสดงให้เห็นว่าสังคมต้องยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่ง “สังคม” ในความหมายนี้ก็คือความคิดที่ว่าผู้ชายเป็นใหญ่ สิ่งที่ผู้ชายคิดนั้นถูกต้องและเป็นบรรทัดฐานให้กับทุกเพศในสังคม สิ่งที่สตรีนิยมทำคือลุกขึ้นมาบอกว่าสิ่งที่ผู้ชายคิดนั้นไม่ถูกต้อง และควรจะเปลี่ยนแปลง

แนวคิดสตรีนิยมประกอบด้วยสำนักคิดหลายสำนัก ในงานศึกษานี้ได้ใช้แนวคิดของสตรีนิยมสายเสรีนิยม และสตรีนิยมสายถึงรากเหง้า

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยเฉพาะในทางกฎหมาย ให้ความสำคัญต่อปัจเจกนิยมที่มีเหตุผล นักสตรีนิยมของกลุ่มนี้เรียกร้องการปฏิบัติต่อหญิงชายอย่างเท่าเทียมกัน เรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะในปริบทตลาดสาธารณะ ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและทางการเมือง เพื่อสิทธิของปัจเจกบุคคลในการแข่งขันในตลาดสาธารณะ เพราะเชื่อว่าถ้าผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมแล้ว ผู้หญิงจะมีสิทธิเสรีภาพเหมือนผู้ชายได้ทุกอย่าง การต่อสู้หลักของสตรีนิยมสายนี้คือ การต่อสู้ผ่านทางการแก้ไขกฎหมาย

แนวคิดสตรีนิยมสายถึงรากเหง้า มีทัศนะว่าการกดขี่ผู้หญิงเป็นผลมาจาก โครงสร้างปิตาธิปไตย (Patriarchy) ซึ่งก็คือการครอบงำของเพศชายที่ไม่ได้หมายถึงการครอบงำในแง่ของปัจเจกหรือกลุ่มผู้ชายเหนือผู้หญิง แต่มันเป็น โครงสร้างของการครอบงำทางหนึ่งที่จะคิดถึงแนวคิดของโครงสร้างการครอบงำนี้ก็คือระบบการให้คุณค่าของลำดับชั้นสูงต่ำที่ฝังอยู่ในสังคม ซึ่งก็หมายถึงการให้ค่า แก่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายและความเป็นชายมากกว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและความเป็นหญิง พื้นที่ ที่ผู้ชายกดขี่ผู้หญิงก็คือเรื่องของประเวณี ที่จะผูกผู้หญิงให้ติดกับความเป็นเมีย และความเป็นแม่

ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิธีการศึกษาวิจัยของของนักวิชาการด้านสตรีนิยม ชื่อที่ใช้เรียกกันทั่วไปคือ การวิเคราะห์สาระในแนวนักสตรีนิยม (Feminist Content Analysis) และเป็นการศึกษาด้วยบท (Text) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาถือว่ากฎหมายมั่งรายศาสตร์ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมทั้งทัศนคติแบบสตรีนิยมต่างล้วนเป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์สร้างทางวัฒนธรรมด้วยกันทั้งสิ้น

จากการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิงชายในมิติเรื่องประเวณี จากกฎหมายมั่งรายศาสตร์ พบว่า กฎหมายมั่งรายมีลักษณะของการกดขี่และการควบคุมประเวณีของผู้หญิงที่ชัดเจนประเด็นเรื่องการหมั้นผู้หญิงเป็นฝ่ายไร้อำนาจเกือบสิ้นเชิง เพราะทุกอย่างล้วนแต่อยู่ในการควบคุมของพ่อแม่ รวมไปถึงการควบคุมการนอกกลุ่มนอกของผู้หญิงทางจากกฎหมายที่จุดศูนย์กลางของอำนาจอยู่ที่พ่อแม่ ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิของผู้หญิงและครอบงำในเรื่องประเวณี ความเป็นลูกผู้หญิงในสังคมล้านนาจึงจำเป็นต้องอยู่ในกรอบเรื่องประเวณี ที่อยู่ในการควบคุมของพ่อแม่

กฎหมายลักษณะเมียมีการจัดกลุ่มผู้หญิง 20 จำพวก ซึ่งมี 2 กลุ่มคือ ผู้หญิงมีผัวกับผู้หญิงไม่มีผัวก็สะท้อนให้เห็นว่า รัฐมองผู้หญิงในฐานะเหยื่อหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐมองผู้หญิงในฐานะเป็นเพียงมนุษย์ที่อ่อนแอ ต้องได้รับการคุ้มครองทั้งจากกฎหมาย สามมี ผู้ปกครองในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย วิสัยทัศน์การมองพลเมืองหญิงในลักษณะนี้ ส่งผลให้สังคมล้านนา ดำเนินไปในลักษณะเลือกปฏิบัติทางเพศ การกีดกันผู้หญิงในพื้นที่ทางสังคม

กฎหมายลักษณะบุตร มีข้อกำหนดที่สำคัญคือถ้าพ่อเป็นไพร่ลูกก็ต้องเป็นไพร่ และถ้าพ่อผู้เป็นไพร่ตายทรัพย์สินสมบัติก็ต้องตกเป็นของรัฐ ซึ่งข้อกำหนดนี้รัฐใช้อำนาจละเมิดและเอาเปรียบสิทธิของความเป็นพลเมือง เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชั้น แสดงว่าความเป็นสามี ความเป็นผู้นำครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของครอบครัว โดยเฉพาะคนชนชั้นที่อยู่ระดับล่างอย่างไร้หรือซ้ำ

กฎหมายลักษณะมิฉาจาร กฎหมายในหมวดนี้เกี่ยวกับบทลงโทษแก่ผู้ที่จะผิดทางเพศต่อผู้หญิง รวมถึงผู้หญิงที่ทำผิดในเรื่องประเวณี กฎหมายในหมวดนี้มีกฎหมายพม่าที่แทรกเข้ามาและเป็นกฎหมายที่โหดเหี้ยมต่อผู้หญิงมาก บทลงโทษของการเป็นชู้ในหญิงและชายก็แตกต่างกันมาก การลงโทษผู้ชายก็เพียงปรับเงิน ในกรณีของผู้หญิงถ้าไม่มีเงินที่จะเสียค่าปรับ บทลงโทษคือการประจาน ประณาม ความเจ็บปวดที่ได้รับคือการทำให้เสียโฉม ด้วยการตัดหู ตัดผม ตัดเต้านม บทลงโทษที่รุนแรงต่อผู้หญิงในเรื่องการเป็นชู้ในกฎหมายพม่านี้ เหมือนกับกฎหมายตรา 3 ดวงของสยามที่มีบทลงโทษ ที่โหดเหี้ยมเช่นนี้เหมือนกัน โทษทางกายคือ การทวน โปยด้วยหนัง โทษประจานคือ การเอาเถลวปะหน้า การตัดดอกชบา ร้อยดอกชบาเป็นมาลัยคล้องคอ การ โคนศรัยะ เอาปูนเขียนที่หน้า หรือการสัก เอาตระกร้อครอบหัว ดึงช่องนำหน้าประจานรอบตลาด 3 วัน หรือแม้แต่การเอาผู้หญิงไปลอยแพในทะเล

กฎหมายลักษณะชู้ บทลงโทษของผู้ชายที่เป็นชู้ก็คือการปรับเงินถ้าเป็นชู้กับเมียของคนที่มีบรรดาศักดิ์สูงก็จะเสียค่าปรับสูง กฎหมายเกี่ยวกับลักษณะชู้มีข้อกำหนดที่ลักษณะการกระทำชู้ อยู่หลายหมวด การวิเคราะห์จากข้อกำหนดที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าผู้หญิงต้องอยู่ในกรอบและถูกคาดหวังว่าจะต้องอยู่ในกรอบประเวณีที่เคร่งครัดมาก แต่เรื่องประเวณีของผู้ชายกลับเป็นเพียงกรอบควบคุมที่หลวม ๆ คุณค่าและความดีงามของผู้หญิงถูกวัดด้วยคุณค่าของการอยู่ในกรอบเรื่องประเวณี

กฎหมายลักษณะหย่า เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเงื่อนไขของการหย่าและการแบ่งทรัพย์สินหลังการหย่า เงื่อนไขของการหย่าที่แน่นแล้วให้ผู้ชายมีสิทธิที่จะหย่า เพราะกฎหมายทุกข้อล้วนให้ผู้ชายเป็นคนตัดสินใจ นอกจากนั้นการแบ่งมรดกในกรณีที่ไม่มีฝ่ายใดมีความผิดผู้หญิงต้องคืนสินสอดให้กับผู้ชายด้วย ดังนั้นสินสอดจึงเพียงขอมัดจำในการแต่งงานเท่านั้นเอง การแบ่งทรัพย์สินหลังการหย่าฝ่ายหญิงมักจะเป็นฝ่ายที่ได้ส่วนแบ่งมากกว่าเสมอ

กฎหมายลักษณะมรดก เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสินสมรส ซึ่งมีลักษณะของการแบ่งชนชั้น การแบ่งมรดกระหว่างลูกเมียหลวงกับลูกเมียน้อย มีความสัมพันธ์ทางชนชั้นอยู่ด้วย ถ้าลูกเมียหลวงกับลูกเมียน้อยมีสถานะภาพทางสังคมที่ใกล้เคียงกันก็จะได้มรดกที่เท่ากัน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติเรื่องประเวณีในกฎหมายครอบครัวบรรพ 5 พบว่ายังมีกฎหมายในหลาย ๆ ประเด็นที่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน

ระหว่างเพศของหญิงชาย ประเด็นเรื่องการหมั้นในกฎหมายครอบครัว บรรพ 5 มีประเด็นสำคัญคือ เรื่องการที่กฎหมายอนุญาตให้ฝ่ายชายเท่านั้นที่จะเป็นฝ่ายหมั้นได้ ซึ่งประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่ามายาคติทางสังคมที่ให้ผู้หญิงอยู่ในกรอบเรื่องประเวณี อีกประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องสินสอด ที่เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่พ่อแม่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นค่าตอบแทนที่ให้ผู้หญิงแต่งงานด้วย ซึ่งเป็นเสมือนการซื้อขายกรรมสิทธิ์ในตัวผู้หญิงจากพ่อแม่

ประเด็นเรื่องการสมรส ต้องเป็นการสมรสระหว่างเพศหญิงกับเพศชายเท่านั้น และจะต้องไม่เป็นการจดทะเบียนสมรสซ้อน ประเด็นเรื่องการสมรสซ้อนเป็นปัญหาอย่างไรมาเพราะฝ่ายหญิงไม่สามารถตรวจสอบสถานะภาพของผู้ชายได้ ซึ่งปัญหานี้จะโยงไปถึงเรื่องค่านานาาม และนามสกุล ซึ่งกฎหมายข้อนี้จะเป็นการผ่อนปรนสำหรับผู้ชายในการที่จะมีเมียหลายคน

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา ที่จะต้องเลี้ยงดูอุปการะดูแลกัน ซึ่งจะโยงไปหาความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสที่จะอุปการะกันตามสภาพแห่งเพศ ซึ่งจะเป็นประเด็นเรื่องการแบ่งงานกันทำ รวมไปถึงเรื่องงานบ้านที่ไม่ถูกให้ค่าทางเศรษฐกิจถ้างานนั้นภรรยาเป็นฝ่ายทำ

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ซึ่งจะมีการแยกสินส่วนตัวออกไปก่อนการสมรสเป็นไปเพื่อการป้องกันเพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ทรัพย์สินของผู้ที่จะเป็นสามีหรือภริยา แต่ความเป็นจริงทางสังคมก็จะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยามีเรื่องของการกำหนดหน้าที่อยู่ในจารีตและวัฒนธรรม ผู้ชายถูกคาดหวังจากสังคมว่าจะต้องเป็นผู้นำของครอบครัว ภริยาจะต้องเป็นผู้ตามที่คอยปรนนิบัติรับใช้สามี และแม้ว่าถ้ามีกรณีที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว สามีก็ไม่จำเป็นต้องเป็นฝ่ายปรนนิบัติรับใช้ภริยา โดยหลักเกณฑ์ของกฎหมายความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความพยายามที่จะให้เกิดความเท่าเทียมกัน แต่กระนั้นความเท่าเทียมกันก็อยู่เฉพาะในกฎหมายในบางข้อบัญญัติเท่านั้น

การสิ้นสุดแห่งการสมรส การหย่าในทางกฎหมายมีเรื่องของการประวิงเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเพราะการหย่า มีเงื่อนไขอยู่ 2 ประเด็นคือ การหย่าด้วยความยินยอมของกลุ่มสมรสและการหย่าโดยการฟ้องศาล ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งก็คือปัญหาจากกระบวนการยุติธรรมนับตั้งแต่การแจ้งความกับตำรวจ จนถึงการตัดสินของศาลซึ่งทั้งกระบวนการยุติธรรมก็คือผู้ชายที่จะมีอคติทางเพศในการตัดสิน เพราะโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตยที่สะท้อนผ่านออกมาทางกฎหมายได้แสดงให้เห็นแล้วว่า มีข้อกฎหมายที่มีอคติทางเพศและยังคงมีข้อกฎหมายที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ พบว่าประเด็นเรื่องการหมั้นของกฎหมายมังรายศาสตร์มีบทบัญญัติที่ดีกว่าคือเรื่องของการกำหนดระยะเวลาหมั้นหมายที่แน่นอน การกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนนี้ควรจะไปปรับปรุงใช้ในกฎหมายครอบครัว บรรพ 5

ความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส จากการเปรียบเทียบกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ไม่พบข้อกฎหมายมังรายศาสตร์ที่จะนำมาเป็นฐานเพื่อการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมายครอบครัว บรรพ 5 ได้ แต่จากการ

วิเคราะห์ก็พบว่า เจื่อนใจแห่งการสมรสในกฎหมายครอบครัวบรรพ 5 น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง การแต่งงานของคนเพศเดียวกันเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิเสมอภาพของมนุษย์ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสมรสซ้อน รัฐควรเข้าไปร่วมแก้ไขปัญหาโดยการให้ผู้ที่สมรสกัน ได้ตรวจสอบว่า คู่สมรสของตนเคยจดทะเบียนสมรสมาแล้วหรือไม่ และคู่สมรสเป็นผู้ต้องหาที่หลบหนีคดีความมาหรือไม่ และกฎหมายไทยควรจะมีบทลงโทษกรณีล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้หญิงทั้งทางอาญาและทางแพ่ง เพื่อเป็นการขจัดเซกซ์ความเสียหายให้กับผู้หญิง ซึ่งบทลงโทษในการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้หญิง กฎหมายควรจะต้องถือว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสภาพความมั่นคงต่อการดำรงชีวิตของผู้หญิง การกำหนดบทลงโทษทางอาญาที่สูงและมีโทษปรับที่สูง

สาเหตุแห่งการฟ้องหย่าเป็นกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมและควรจะต้องแก้ไข โดยเฉพาะเรื่องที่มีข้อยกข่องหญิงอื่นฉันทรรษา ถึงจะเป็นสาเหตุให้ภริยาฟ้องหย่าได้ ควรแก้ไขเป็นถ้าสามีมีชู้ ก็ควรจะต้องถือว่าเป็นเหตุฟ้องหย่าได้เช่นกัน

กฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ในมุมมองแบบนักสตรีนิยม เป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทับซ้อนกันหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชนชั้น อายุ และที่สำคัญที่สุดคือเรื่องของเพศ ภายใต้กฎหมายที่บัญญัติบนฐานของโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ ข้อกฎหมายต่าง ๆ จึงยังคงมีประเด็นเรื่องของความไม่เสมอภาคอยู่ ความไม่เสมอภาคในข้อกฎหมายนี้มีเรื่องของประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะครอบคลุมเรื่องประเพณีของผู้หญิงได้สะท้อนผ่านออกมาจากกฎหมายหลาย ๆ ข้อ อันเป็นผลมาจากการตกตลึงทาง จารีตและวัฒนธรรมมองว่าผู้หญิงควรอยู่ในร่องในรอยในเรื่องเพศ ซึ่งเรื่องนี้เป็นประเด็นสำคัญเพราะการควบคุมประเพณีเฉพาะผู้หญิงนั้นทำให้ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อ การละเมิดทางเพศ เพราะครอบคลุมเรื่องทางเพศนี้ไม่ได้ควบคุมประเพณีของผู้ชายด้วย ทำให้ผู้ชายมีเสรีภาพทางเพศมากกว่าผู้หญิง ผลของเสรีภาพทางเพศนี้ทำให้ผู้ชายมีโอกาสในการแสวงหาความสุขทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการแสวงหาความสุขทางเพศนี้มีผลต่อความมั่นคงในชีวิตของผู้หญิงที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อในทางเพศ และพื้นที่ของกฎหมายเองก็ไม่ได้คุ้มครอง หลักประกันเรื่องความปลอดภัยให้ผู้หญิง การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วย คุ้มครองผู้หญิงได้ นอกจากการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อความปลอดภัยจากการล่วงละเมิดทางเพศแล้ว ผู้หญิงควรได้รับสิทธิและเสรีภาพทางกฎหมายเท่าเทียมกับผู้ชายด้วย เพราะข้อกฎหมายในหลาย ๆ ประเด็นยังเป็นข้อกฎหมายที่กดขี่และเอารัดเอาเปรียบต่อผู้หญิงอยู่มาก และจากการศึกษาในครั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นข้อดีของกฎหมาย เพื่อให้เกิดการพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายครอบครัวที่ยังคงสร้างความไม่เสมอภาคระหว่างเพศในสังคมไทย